

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ ЖАНРУ ФЕНТЕЗІ НА ОСОБИСТІТЬ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Метою даної роботи є з'ясування, як фентезі література впливає на читача. Особливо викликають емоції дві категорії: романтичне та гумористичне фентезі. Звісно, ці підвиди можуть бути комбіновані і розглядати їх окремо буде грубою помилкою, тому у книгах, що будуть підібрані у приклади розглядатимуться лише конкретні цитати, прояви романтики чи гумору, які визиватимуть емоції.

Ключові слова: психологічний вплив, література, художня література, розвиток, цінність літератури, фентезі.

Abstract

The purpose of this paper is to find out how fantasy literature affects the reader. Two categories are especially emotional: romantic and humorous fantasy. Of course, these subspecies can be combined and to consider them separately would be a gross mistake, so the books that will be selected as examples will consider only specific quotes, manifestations of romance or humor that will evoke emotions.

Key words: psychological influence, literature, fiction, development, value of literature, *fantasy*.

Фентезі — досить цікавий, “нереальний” жанр, який у наш час став популярним та і не скоро піде на спад. Він поширений не лише у кіно та відео-іграх, а й у таких старих видах мистецтва як література і театр. Особливістю даного жанру є можливість самостійно не тільки надавати персонажу особливих здібностей, а й створювати новий, зовсім незнайомий світ з іншими законами, створіннями та загальним устроєм всесвіту. Часто події твору описуються у середньовіччі, серед прекрасних принцес, страшних воїн, у величезних замках та фортецях. Особливо популярним є використання “вищих створінь”, таких як боги, духи, предки, представники інших рас чи чарівні тварини, що направляють головного героя або заважають йому.

Історія розвитку фентезі, як жанру, торкається створення казок, тому щоб розпочати дослідження, слід зазначити, що для людини зрозумілими та близькими до душі є знайомі з реальності образи, будь то з релігії, казки дитинства або шкільні пам'ятки. Також наша суть тягнеться до прекрасного, тому навіть злі та потворні (у реальній міфології) персонажі отримують у книжці гарне обличчя і це все — перший крок до того, щоб привернути увагу читача. Саме тому багато хто з нереальних створінь, згаданих у творі, мають форму, фізичне тіло людини, або дуже схожий на людську фізіологію вигляд.

«На хвилі романтизму і неоромантизму в середині XIX ст. сформувався пригодницький, або авантюристичний, роман, деякі риси якого запозичило фентезі, а саме: стрімкість розвитку подій, динаміка і гострота конфліктів, у яких випробовуються сила волі та позитивні риси героїв, мотиви викрадення і переслідування, таємниці, загадки» [1].

Також слід розуміти різницю між фентезі та фантастикою: «фентезі намагається створити свій світ, а не показати наш у далекому майбутньому, як це робить фантастика» [1]. Погоджуючись з цими словами, я не можу виключити те, що у книжки, позначеної як фентезі не може бути описано майбутнє нашого світу. Як правило, його діям попереджує феномен, який неможливо пояснити наукою і тому названий «магією».

Оскільки простір тісно пов'язаний з часом, фентезі досить рідко пов'язує реальний світ зі створеним, але доволі часто можна зустріти випадок, коли головний герой — людина, яка попала у нереальне та намагається повернутись. Цей трюк досить цікавий, оскільки дозволяє автору відтворювати хід думок сучасної людини, використовувати сленг та наукові слова, або слова, які не можуть існувати у створеному світі, але необхідні для зрозумілого або емоційного опису. Це прив'язує до персонажа, викликає співчуття або віру, що світ, про який вона читала, існує, тоді читання стає справді “наркотичним”. Цей метод також дзеркально працює й на гуморі, коли змушує читача плакати від сміху, адже хочеться отримувати більше приємних емоцій та позитиву.

Я погоджуюсь з думкою Н. Дев'ятко: «Психологи стверджують, що повернути людину з такої психологічно-міфічної пастки майже неможливо, але також помічають, що твори, здатні стати такими

пастками, ще не створені» [2], але з часом, як розвивається наука, як з'являються нові винаходи, ідеї і проблеми, автори удосконалюють свої твори і роблять їх більш живими і цікавими, але все одно – текстом на папері. Я вважаю, що людський мозок – найпотужніший та найдоступніший з інструментів, який міг би оживити книжку, а саме тому для кожної людини «наркотична» книжка буде особистою.

Одним з яскравих прикладів використання знайомих образів у творі є книга К. Юраш «Принца нема! Я за нього!» [3], де старі, всім відомі казки перевернуті на новий лад, звичні образи іронічно викривлені у досить дивуючій формі. Почуття головної героїні збігається з емоціями читача, тому книга і сприймається живою, а обраний стиль викладання історії викликає інтерес. Важливим під час читання є емоційний стан людини: чи націлена вона на отримання задоволення від книги, чи хоче розтанути у тексті, чи вміє співчувати? Саме від цих питань залежить, наскільки книга стане «наркотичною» і наскільки яскраво буде уявлений світ. Особливо, впливає вміння та бажання мріяти, розуміти чужі думки, оскільки без даних навичок виникатимуть питання та непорозуміння читача, схожі на скепсис, відразу.

Популярна в нинішній художній творчості деталізація світу, а саме – пояснення дії магії, представлення її як науки або опис відчуттів від її використання, емоційне зображення зі сторони головного героя про чарівність або потворність моменту або його сірість. Як наслідок, з'являються «побочні ефекти» використання чарунства, які знайомі будь-якій людині, а саме: втома, біль, втрата свідомості, запаморочення, а інколи навіть фізичні пошкодження, такі як опіки, осліплення та інше. Так у книзі А. Нехіщної «З висоти польоту дракону» досить детально описано перетворення у міфічну величезну істоту, а опис дії досить вдало переданий від імені головної героїні, яка відчуває подив та захоплення, завдяки цьому читач добре розуміє, що саме відбувається, але на відстані від головної героїні тримає невідомість її минулого, яке інколи, мимохідь, вона згадує. Саме ця відстань попереджає дисгармонію між діями персонажа і тим, як би зробив читач.

Повертаючись до теми даної роботи, слід згадати, що відчуваючи емоції, співчуючи персонажам книги та аналізуючи її, читач розвивається скоріше, ніж при роботі з повсякденними справами, до яких давно звик. Як правило, людям подобаються історії, у яких згадують, хоч і неявно, їх власні проблеми та почуття. Нехай світ не реальний, але містить опис того, як поступив герой та які наслідки отримав: помилився чи ні, скористався він допомогою чи впорався сам, гарний отримав результат чи погіршив ситуацію. Хоча автор здатен зробити так, щоб всі хороші дії головного героя відкликалися не добром, цьому завжди є пояснення, адже автор – теж людина.

Навіть враховуючи те, що фентезі-книги лише розважальні історії, вони набагато більше впливають розум, ніж спрямовані на це спеціальні розмови з прикладами із реального життя. Їх вплив несвідомий, оскільки розвиток здійснюється реальними емоціями, які лишають у пам'яті цінні образи, інколи навіть цитати. Той факт, що всі події описані у іншому світі лише полегшують сприйняття, але не можна сказати, що лише фентезі досить для повноцінного розумового розвитку, як і будь якої іншої книжки.

Але навіть складні заплутані історії часом стають занадто нудними для читання і тоді з'являються нові, більш збагачені емоційно, з насиченим лінійним сюжетом. Найчастіше ці історії стають такими через приховану філософську думку, яку автор розкриває протягом всього твору. Можливо, висновок, який підведе автор буде неприйнятним для читача, проте історія, у яку вона схована, міститиме пояснення.

У цьому міститься ще одна цінність такого жанру літературної творчості як фентезі – пояснення незрозумілого у зручній формі. Враховуючи, що читаючи книгу, людина розвивається ще й емоційно, фентезі, як і усну народну творчість можна вважати незамінним жанром, «казками для дорослих».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жанр фентезі у сучасній літературі для дітей – [Електронний ресурс] – http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/19.pdf
2. Можливості впливу сучасних жанрів: фантастика, фентезі, казка – [Електронний ресурс] – <http://gak.com.ua/creatives/1/15803>
3. Книга «Принца нема! Я за нього» – [Електронний ресурс] – https://librebook.me/princa_net_ia_za_nego
4. Жанрова природа фентезі – [Електронний ресурс] – http://eadnurt.diit.edu.ua/bitstream/123456789/4226/1/Shpak_9.pdf
5. Книга «З висоти польоту дракона» – [Електронний ресурс] – <https://litnet.com/ru/book/s-vysoty-drakonego-poleta-b294973>

Монастирська Анастасія Юрївна – студентка групи 2ICT-206, факультет інтелектуальних інформаційних технологій та автоматизації, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: monanastya.2004@gmail.com

Науковий керівник: **Гречановська Олена Володимирівна** – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії та гуманітарних наук ВНТУ, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: grechanovska.o@vntu.edu.ua

Monastyrskа Anastasia – student of group 2IST-20b, Faculty of Intelligent Information Technologies and Automation, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: monanastya.2004@gmail.com

Scientific adviser: **Grechanovska Olena** – Professor, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Philosophy and Humanities of VNTU, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: grechanovska.o@vntu.edu.ua